

УДК 371.3:004.738.5.07

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-1-49>

Антон ІВАШУК,
orcid.org/0000-0002-7800-5296
доктор філософії у галузі педагогіки,
доцент кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) anton.ivashuk@gmail.com

ДО ПИТАННЯ КРИТЕРІЇВ АНАЛІЗУ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті проаналізовано проблему створення критеріїв аналізу сучасних навчально-методичних комплексів з іноземних мов. Доведено, що переосмислення критеріїв аналізу навчально-методичних комплексів з іноземних мов з урахуванням сучасних підходів є необхідним та актуальним кроком для покращення навчального процесу та забезпечення ефективного засвоєння мови учнями та студентами. Проведено детальний аналіз наявних критеріїв аналізу навчально-методичних комплексів з іноземних мов, а також запропоновано власні компоненти для їх вдосконалення. Актуальність дослідження обумовлена постійним розвитком освітніх технологій та необхідністю адаптації навчання до потреб сучасних учнів та студентів. Проаналізовано існуючі критерії, використувані для оцінки якості та ефективності навчально-методичних комплексів. Розроблено нові критерії аналізу, які дозволяють оцінити якість навчально-методичних комплексів з урахуванням нових компонентів. При цьому наголошено на необхідності індивідуалізації навчання, розвитку комунікативних навичок та стимулюванні творчості учнів та студентів. Запропоновано нові компоненти для аналізу навчально-методичних комплексів. Зокрема, були враховані сучасні педагогічні підходи, такі як комунікативний підхід, інтерактивність, індивідуалізація навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій. Запропоновано також враховувати наявність інтерактивних завдань, мультимедійних матеріалів, веб-сайтів, мобільних додатків, соціальних мереж та інших технологій для покращення навчання та залучення учнів до процесу. Отримані результати дослідження свідчать про те, що врахування сучасних педагогічних підходів та медіа технологій у розробленні критеріїв аналізу навчально-методичних комплексів з іноземних мов допомагає обрати навчально-методичний комплекс, який сприятиме покращенню якості навчання та підвищенню ефективності освітнього процесу. Отримані результати можуть бути корисними для педагогів, які займаються вивченням іноземних мов, а також для науковців, що працюють в галузі педагогічної та методичної діяльності.

Ключові слова: методика навчання іноземних мов, критерії, аналіз, навчально-методичний комплекс, сучасні підходи до вивчення іноземних мов.

Anton IVASHCHUK,
orcid.org/0000-0002-7800-5296
PhD in the field of Pedagogy,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) anton.ivashuk@gmail.com

ON THE QUESTION OF THE ANALYSIS CRITERIA OF MODERN EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL COMPLEXES FOR FOREIGN LANGUAGE LEARNING

The article analyses the problem of creating criteria for the analysis of modern educational and methodological complexes in foreign languages. It has been proven that rethinking the criteria for the analysis of educational and methodological complexes of foreign languages, taking into account modern approaches, is a necessary and relevant step for improving the educational process and ensuring effective language acquisition by pupils and students. A detailed analysis of the existing criteria for the analysis of educational and methodological complexes in foreign languages was carried out, as well as proposed own components for their improvement. The relevance of the research is due to the constant development of educational technologies and the need to adapt education to the needs of modern pupils and students. The existing criteria used to assess the quality and effectiveness of educational and methodological complexes were analysed. New analysis criteria have been developed that allow to evaluate the quality of educational and methodical complexes taking into account new components. At the same time, the need to individualize education, develop communication skills, and stimulate the creativity of pupils and students is emphasized. New components for the analysis of educational and methodical complexes are proposed. In particular, modern pedagogical approaches were taken into account, such as a communicative approach, interactivity, individualization of learning and the use of information and communication

technologies. It is also suggested to take into account the availability of interactive tasks, multimedia materials, websites, mobile applications, social networks and other technologies to improve learning and involve students in the process. The obtained results of the study indicate that taking into account modern pedagogical approaches and media technologies in the development of criteria for the analysis of educational and methodological complexes in foreign languages helps to choose an educational and methodological complex that will contribute to improving the quality of education and increasing the efficiency of the educational process. The obtained results can be useful for teachers who study foreign languages, as well as for scientists working in the field of pedagogical and methodical activities.

Key words: foreign language teaching methodology, criterion, analysis, educational and methodological complex, modern approaches to foreign language learning.

Постановка проблеми. В умовах сучасного розвитку педагогічної науки методи навчання іноземних мов розвиваються та змінюються з врахуванням нових технологій, наукових досліджень та потреб суспільства. Постійні зміни в сфері технологій, міжнародних зв'язків та глобалізації ставлять нові вимоги до засобів та методів навчання іноземних мов. Одним із ключових аспектів удосконалення методики навчання іноземних мов є переосмислення критеріїв аналізу навчально-методичних комплексів (далі – НМК).

Критерії аналізу НМК повинні відповідати потребам сучасного світу. Це означає, що навчання мов повинно бути спрямоване на розвиток комунікативних навичок, що дозволить студентам або учням ефективно спілкуватись у різних ситуаціях, які вони можуть зустріти у реальному житті. Підкреслимо, що сучасна методика навчання іноземних мов та культур повинна включати в себе використання інноваційних технологій та цифрових ресурсів. Комп'ютерні програми, мобільні додатки та онлайн-ресурси, що їх також слід враховувати при аналізі сучасних НМК, можуть зробити навчання більш захопливим, ефективним і доступним для учнів.

Ще одним важливим фактором, який слід враховувати є те, що кожен індивід, який вивчає іноземну мову має свої індивідуальні потреби та особливості. НМК повинні бути гнучкими і давати можливість педагогам вибирати підходи та матеріали, які найкраще підходять для конкретного курсу, групи, класу або учня. Також сучасний підхід до навчання мов має сприяти розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей учнів, а отже НМК повинні стимулювати учнів досліджувати, аргументувати свої думки і робити висновки (Сур, 2003: 164).

Критерії аналізу сучасних НМК повинні орієнтуватися на співпрацю педагогів, студентів, учнів, батьків та авторів, що створюють НМК, оскільки зворотний зв'язок допомагає вдосконалювати навчальні матеріали та методики на основі реальних потреб та вимог. Загалом, переосмислення критеріїв аналізу НМК з іноземних мов допоможе забезпечити ефективно та сучасне навчання, а

також підвищити якість засвоєння іноземної мови учнями.

Аналіз досліджень. У сучасній методиці навчання іноземних мов та культур створено численні критерії аналізу НМК. У вітчизняній науці цим питанням займалася Н.Ф. Бориско (2000), яка розпрацювала критерії аналізу НМК. У французькій науці про методику навчання іноземних мов критерії аналізу підручників для читання створено А. Луї (Louis, 2015). У викладах зарубіжних вчених у галузі методики навчання іноземних мов детально описано критерії аналізу НМК науковцями М.-С. Бертолетті та П. Дале (Bertoletti & Dahlet, 1984), які здійснили ергономічний аналіз НМК, типи матеріалів, які містяться у ньому, запропонували констатувати наявність додатків, лінгвістичний та тематичний вміст, наявність тестових завдань та засобів оцінювання.

Вагомий внесок у вироблення критеріїв аналізу НМК внесла французька асоціація SAVOIR-LIVRE, заснована видавцями НМК Belin, Bordas, Hachette, Hatier, Nathan та інших видань (Comment bien choisir son manuel scolaire?, 2008).

Мета статті полягає у систематизації та огляді сучасних підходів до вироблення критеріїв аналізу НМК з іноземних мов, виявленні найбільш актуальних рис, притаманних сучасним НМК з іноземних мов, а також у виробленні нових підходів до аналізу НМК, базуючись на сучасних технологіях, педагогічних ідеях та дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Сучасні підходи до вивчення іноземних мов активно розвиваються та враховують нові технології, педагогічні теорії та наукові дослідження. Серед найбільш популярних сучасних підходів до навчання іноземних мов та культур згадаємо комунікативний, інтерактивний, технологічний, контекстуальний, аудіовізуальний, особистісно-орієнтований та когнітивний підходи. Ці підходи можуть використовуватися окремо або комбінуватися залежно від потреб учнів, цілей навчання та особливостей навчального середовища. Використання сучасних підходів допомагає зробити навчання іноземних мов цікавішим, ефективнішим та більш адаптованим до сучасних умов. Говорячи про підходи,

у яких основним матеріалом для навчання слугує НМК, важливо виробити такі критерії їх аналізу, які допоможуть оцінювати сучасні НМК, які відповідають реаліям сучасного світу та включають в себе найкращі надбання науково-технічного прогресу.

У нашій науковій розвідці нами буде здійснено спробу синтезувати вже наявні критерії аналізу НМК та поєднати їх із проблематикою сучасної методики навчання іноземних мов та культур. Нами будуть запропоновані критерії, що їх можна використовувати для аналізу та для виявлення доцільності використання того чи іншого НМК у процесі навчання іноземної мови у сучасних освітніх закладах.

Питання оцінювання змісту НМК нерозривно пов'язане з критеріями аналізу й оцінки НМК з іноземних мов, які уможливають об'єктивне оцінювання, аналіз, та узагальнення накопиченого досвіду, зумовленого невпинними трансформаційними процесами. Говорячи про вивчення іноземних мов у закладах вищої та загальної середньої освіти, об'єктивним критерієм оцінювання якості НМК вважаємо орієнтацію на вимоги чинної програми (Іващук, 2020). Погоджуємося із методистом Н. Бориско (2000) про те, що НМК виступає підсистемою всередині системи навчання іноземних мов, покликаний відобразити та змоделювати всі її елементи. Таким чином, до основних об'єктів аналізу й оцінки належать усі елементи системи навчання іноземних мов. Таке призначення НМК впливає з його основних функцій, тобто комунікативної, інформаційної, організаційно-управлінської, розвиваючої та виховної.

Аналіз структури і змісту НМК розроблені Н. Ф. Бориско, найкраще відповідають можливості аналізу підручників, створених у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. Серед них наявні такі критерії як соціальне замовлення суспільства; конкретні навчальні й методичні умови; психолого-педагогічна і методична концепція НМК; цілі навчання іноземної мови; зміст навчання іноземної мови; зміст предмета, його відбір і розподіл; зміст навчально-виховного процесу; структура і обсяг НМК; макроструктура НМК; мікроструктура НМК; технічне виконання окремих компонентів НМК (Бориско, 2000).

У вищезгаданих критеріях оцінювання НМК, розроблених асоціацією SAVOIR-LIVRE, знаходимо їх поділ на три великих розділи, а саме практичні, дидактичні та педагогічні критерії. До практичних критеріїв вчені відносять формат НМК, розміщення навчального матеріалу на сторінках з точок зору естетичності та функціо-

нальності, якість ілюстративного матеріалу, різноманітність джерел поданої інформації, різноманітність поглядів, поради для педагога, учня, бібліографічний список, чіткість та ясність структури НМК, чітко оголошені наміри упорядників, або авторів. Метою дидактичних критеріїв є перевірка змісту НМК на відповідність змісту книги діючій програмі, року вивчення іноземних мови, наявність мовних та мовленнєвих ситуацій, які допомагають студентів стати активним користувачем мови, наявність проблемних ситуацій, джерел інформації, вправ у достатній кількості, вправ на закріплення, засіб оцінювання, види діяльності для повторення, ігровий аспект, тощо. Окрім того, аналізуються міжпредметні зв'язки, допоміжні матеріали для педагога та можливість учня самому здійснювати пошук. Вагомими дидактичними критеріями є також відповідність матеріалу НМК реаліям сучасності, актуальним питанням та колу інтересів учнів. З-поміж педагогічних критеріїв спостерігаємо відповідність теоретичного матеріалу практичним завданням, відповідність мовних та мовленнєвих компетентностей, що їх має набути учень, ситуаціям, запропонованим у НМК; наявність активностей, що спонукають учня до ініціативності; чітке виділення інформації, яку необхідно запам'ятати. До педагогічних критеріїв також належать можливість учня самостійно планувати систему навчання на матеріалі НМК, набуття автономності та читацької компетентності, а також розвиток здатності до аналізу та синтезу отриманої інформації (Comment bien choisir son manuel scolaire?, 2008).

Здійснивши детальний аналіз критеріїв для аналізу НМК не оминемо також увагою використання сучасних технологій у процесі навчання іноземних мов. Їх врахування при розробленні критеріїв аналізу сучасних НМК з іноземних мов має ключове значення з ряду причин. Сучасні індивіди зростають в умовах розвитку цифрової епохи, тому для них використання інформаційних технологій стало звичним. Застосування технологій у НМК допомагає посилити привернення їхньої уваги до процесу навчання, зробити його цікавим та зручним. Завдяки інтернет-технологіям, учні мають можливість вивчати іноземну мову в будь-який зручний для них спосіб. Завдяки інтернет-ресурсам педагог може постійно оновлювати навчальні матеріали та пропонувати учням актуальну інформацію, тематичні завдання та вправи. Це розширює можливості навчання та сприяє більш рівномірному розподілу набуття знань. Також, застосування інтерактивних вправ, мультимедійних матеріалів, аудіо та відео допомагає покращити

щити сприйняття і засвоєння іноземної мови, що зробить процес навчання більш ефективним. Застосування інформаційних технологій дозволяє адаптувати навчальний матеріал до потреб кожного учня. Можливість вибору рівня складності, тем і темпу навчання у свою чергу також допомагає підвищити ефективність навчання.

Враховання наявності вправ для підготовки до міжнародних іспитів на знання мови також є важливим при розробленні критеріїв аналізу навчально-методичних комплексів з іноземних мов. Вправи для підготовки до міжнародних іспитів орієнтовані на розвиток конкретних навичок, які вимагаються для успішного складання таких іспитів. Наприклад, це можуть бути навички усного та письмового мовлення, читання, аудіювання, граматики тощо. Це сприяє системному та

цілеспрямованому навчанню мови. Студенти, які мають можливість тренуватись на вправах для міжнародних іспитів, мають більш чітку мету та мотивацію для вивчення мови. Вони розуміють, що успішне володіння мовою допоможе їм подолати міжнародний іспит та отримати визнання своїх знань.

Таким чином, здійснивши аналіз наявних критеріїв аналізу НМК та врахувавши використання у процесі навчання іноземної мови сучасних методів та технологій навчання, запропонуємо критерії, які можуть допомогти сучасному педагогу у виборі НМК. Пропоновані критерії унаочнено в таблиці (табл. 1).

Висновки. В контексті сучасного освітнього середовища необхідно постійно переосмислювати критерії аналізу НМК з іноземних мов,

Таблиця 1

Критерії аналізу сучасних навчально-методичних комплексів з іноземних мов

Критерії аналізу структури та змісту НМК		Наявність/ відсутність
1		2
ПРАКТИЧНІ КРИТЕРІЇ		
Формат НМК зручний у використанні		
Розміщення навчального матеріалу на сторінках естетичне та функціональне		
Структура НМК зручна та зрозуміла (містить зміст, словник, покажчик, глосарій та ін.)		
Якість ілюстрацій (різноманітність, естетична та інформативна функція)		
Різноманітні додаткові інформаційні ресурси (документальні тексти, фотографії, схеми, малюнки, діаграми та ін.)		
Наміри авторів чітко визначено у передмові або у книзі для вчителя		
Наявні рекомендації для викладача		
Наявні рекомендації для студента		
Наявна бібліографія для викладача та/або студента		
У НМК наявні додатки	аудитивний	
	друкований	
	відеоматеріали	
	інтерактивний комп'ютерний додаток або онлайн-вправи	
	додаток для інтерактивної дошки	
ДИДАКТИЧНІ КРИТЕРІЇ		
У НМК запропоновано	навчальний матеріал відповідно до загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти	
	ситуації, які спонукають студента до власного, творчого пошуку	
	навчальний матеріал, що спонукає студента до власної рефлексії	
	тренувальні вправи у достатній кількості	
	вправи для закріплення вивченого матеріалу	
	засіб оцінювання набутих знань	
НМК дозволяє нелінійне використання (вибір окремого матеріалу педагогом у відповідності до теми, яка вивчається)		
НМК передбачає	вивчення матеріалу у тій послідовності, яка пропонується авторами НМК	
	звернення до інших навчальних дисциплін	
	звернення до інших навчальних матеріалів або інформаційних ресурсів	

Продовження таблиці 1

1		2
У НМК враховано	питання повсякденного життя	
	актуальні проблеми суспільства	
	різноманітні зацікавлення та способи навчання студентів	
Відбір та моделювання мовних мінімумів	фонетичного	
	лексичного	
	граматичного	
Наявність вправ на формування навичок і розвиток вмінь	лексики	
	граматики	
	фонетики	
	аудіювання	
	читання	
	говоріння	
	письма	
Вправи для розвитку лінгвістичної компетентності спрямовані на	автоматизацію	
	концептуалізацію	
	творче використання вивченого матеріалу	
Соціокультурну інформацію подано	імпліцитно (через навчальний матеріал)	
	експліцитно (у вигляді окремої секції у розділі чи уроці)	
Текстовий матеріал запропонований у НМК	аутентичний	
	адаптований	
У НМК наявні вправи та завдання для підготовки до міжнародних іспитів		
ПЕДАГОГІЧНІ КРИТЕРІЇ		
Теоретичний матеріал та практичні завдання перебувають у тісному взаємозв'язку		
Студентів чітко анонсовано який саме навчальний матеріал він вивчатиме в розділі чи уроці		
Навчальний матеріал та завдання спонукають студента до творчості та ініціативності		
Чітко виділено матеріал, який слід запам'ятати		
НМК відповідає віку студентів		
Завдання, запропоновані студентів є різноманітними (пошук, відкриття, тренування, використання, закріплення та ін.)		
НМК допомагає студентів	виробити власну стратегію навчання	
	набути автономності у процесі навчання	
	набути вміння власного пошуку інформації	
	підсумувати набуті у процесі навчання знання	

Джерело: складено автором за результатами огляду публікацій із додаванням власних компонентів.

оскільки вимоги та потреби студентів та учнів постійно змінюються. Аналіз наявних критеріїв дозволив виявити їхні переваги та недоліки, а також визначити зони, в яких вони потребують покращення з огляду на сучасні погляди на навчання. Створення нових критеріїв аналізу сприяло врахуванню актуальних педагогічних

підходів, технологій та практик, зокрема використання мультимедіа технологій у процесі навчання іноземних мов. Завдяки розробленим критеріям, педагоги зможуть більш ефективно вибирати НМК, адаптувати їх до потреб своїх студентів, що сприятиме зростанню їхнього інтересу до вивчення іноземних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бориско Н. Ф. Теоретичні основи створення навчально-методичних комплексів для мовної міжкультурної підготовки вчителів іноземних мов (на матеріалі інтенсивного навчання німецької мови) : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.02. Київ : Київський держ. лінгвістичний ун-т., 2000. 36 с.
2. Івашук А. Зміст та структура підручників з французької мови у Галичині (1867–1890 pp.). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. № 3. С. 64–76.
3. Bertolletti M. C., Dahlet P. *Manuels et matériels scolaires pour l'apprentissage du F.L.E. Ébauche d'une grille d'analyse. Le français dans le monde*. 1984. No. 186. P. 55–63.

4. Comment bien choisir son manuel scolaire? URL: <https://www.letudiant.fr/educpros/enquetes/manuels-scolaires:-pourquoi-tant-de-haine/comment-bien-choisir-son-manuel-scolaire.html>.
5. Cuq J. P. Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde. Paris : CLE international, 2003.
6. Louis A. Analyse des manuels scolaires homologués pour l'enseignement de la compréhension en lecture en français langue seconde au niveau de la 3e année de l'enseignement fondamental haïtien. 2015. 228 p. URL: <https://archipel.uqam.ca/8048/1/M13947.pdf>.

REFERENCES

1. Borysko N. F. Teoretychni osnovy stvorennia navchalno-metodychnykh kompleksiv dlia movnoi mizhkulturnoi pidhotovky vchyteliv inozemnykh mov (na materialy intensyvnoho navchannia nimetskoï movy). [Theoretical basics of the creation of educational and methodological complexes for linguistic cross-cultural training of teachers of foreign languages (on the material of intensive German language training)] : avtoref. dys. ... d-ra. ped. nauk: 13.00.02. Kyiv : Kyivskiy derzh. lnhvistychnyi un-t. Kyiv State Linguistic University. 2000. 36 s. [in Ukrainian].
2. Ivashchuk A. Zmist ta struktura pidruchnykiv z frantsuzkoï movy u Halychyni (1867–1890 rr.). [The content and structure of French language textbooks in Galicia (1867–1890)]. Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University. 2020. № 3. S. 64–76. [in Ukrainian].
3. Bertolotti M. C., Dahlet P. Manuels et matériels scolaires pour l'apprentissage du F.L.E. Ébauche d'une grille d'analyse. [Textbooks and school materials for learning French. Outline of an analysis grid.]. Le français dans le monde. French in the world. 1984. No. 186. P. 55–63.
4. Comment bien choisir son manuel scolaire? [How to choose a school textbook?]. URL: <https://www.letudiant.fr/educpros/enquetes/manuels-scolaires:-pourquoi-tant-de-haine/comment-bien-choisir-son-manuel-scolaire.html>. [in French].
5. Cuq J. P. Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde. [Dictionary of didactics of French as a foreign and second language]. Paris : CLE international, 2003. [in French].
6. Louis A. Analyse des manuels scolaires homologués pour l'enseignement de la compréhension en lecture en français langue seconde au niveau de la 3e année de l'enseignement fondamental haïtien. [Analysis of approved textbooks for teaching reading comprehension in French as a second language at the 3rd year level of Haitian basic education]. 2015. 228 p. URL: <https://archipel.uqam.ca/8048/1/M13947.pdf>. [in French].